

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/sanacja/86395,Marian-Zyndram-Koscialkowski-Kariera-pilsudczyka.html>

Ze zbiorów NAC

ARTYKUŁ

Marian Zyndram-Kościałkowski. Kariera piłsudczyka

OKRES HISTORYCZNY

(1863-1918) Ku Niepodległej (1918-1922) Odrodzenie Niepodległej (1922-1939) II Rzeczpospolita (1939-1945)
II wojna światowa

Autor: JAROSŁAW WASILEWSKI 20.09.2021

23 listopada 2020 r. Rada Miejska Białegostoku podjęła uchwałę, w której ustanowiła Mariana Zyndrama-Kościałkowskiego patronem roku następnego.

Radni chcieli w ten sposób upamiętnić drugiego po Józefie Piłsudskim honorowego obywatela miasta, zasłużonego dla rozwoju regionu białostockiego.

Bohater niniejszego artykułu urodził się 16 marca 1892 r. w majątku Ponedel na Kowieńszczyźnie. Jego rodzice: Karol i Maria z Budrewiczów byli ziemianami wystarczająco zamożnymi, by móc posłać syna do niemieckiej szkoły średniej w Sankt Petersburgu, a później na studia w Petersburskim Instytucie Psycho-Neurologicznym, na politechnice w Rydze oraz w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Warszawie.

W okresie I wojny światowej służył w Polskiej Organizacji Wojskowej, był m.in. szefem wydziału działań czynnych Komendy Naczelnej POW oraz komendantem oddziałów lotnych. Dalszą karierę, już w wolnej Polsce, związał z wywiadem wojskowym.

W walce o Niepodległą

Syn nie zdecydował się jednak na karierę naukową – mając 19 lat zaangażował się działalność niepodległościową, m.in. został współzałożycielem północno-wschodnich struktur Związku Walki Czynnej. W okresie I wojny światowej służył w Polskiej Organizacji Wojskowej, był m.in. szefem wydziału działań czynnych Komendy Naczelnej POW oraz komendantem oddziałów lotnych.

Dalszą karierę, już w wolnej Polsce, związał z wywiadem wojskowym – w 1919 r. objął stanowisko szefa sekcji wywiadowczej Kwatery Głównej Naczelnego Wodza. Podczas wojny polsko-bolszewickiej kierował II Oddziałem Dowództwa Frontu Litewsko-Białoruskiego, a 1 sierpnia 1920 r. został komendantem powołanego do prowadzenia dywersji na tyłach armii bolszewickiej Związku Obrony Ojczyzny. Na początku października tegoż roku – służąc w „zbuntowanych” oddziałach gen. Lucjana Żeligowskiego – brał udział w zajęciu Wilna i

tworzeniu struktur wojskowych Litwy Środowej, m.in. jako szef II Oddziału Sztabu Wojska.

**Komenda naczelna POW,
1914-1915. Stoją od lewej:
podporucznik Aleksander
Tomaszewski, podporucznik
Marian Zyndram-Kościątkowski,
podporucznik Wacław
Jędrzejewicz. Siedzą od lewej: D.
Zawistowski, podporucznik
Konrad Libicki, porucznik Tadeusz
Żuliński, podporucznik Bogusław
Miedziński. Ze zbiorów
Narodowego Archiwum
Cyfrowego**

W sejmie II RP

W 1922 r., po włączeniu Litwy Środowej do Polski, Marian Zyndram-Kościątkowski został wybranym posłem na sejm z listy Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie” i przez kolejne osiem lat dał się poznać jako aktywny parlamentarzysta – szczególnie był widoczny w sprawach dotyczących wojska (był m.in. przewodniczącym sejmowej Komisji Wojskowej). Zaliczając się do ścisłego kierownictwa rządzącego krajem środowiska piłsudczyków został przez nie skierowany do pracy w administracji państwowej – 9 lipca 1930 r. powołano go na wojewodę białostockiego.

Wojewoda białostocki

Mimo braku doświadczenia i młodego jak na to stanowisko wieku Kościałkowski szybko przekonał do siebie białostockie środowisko inteligenckie i urzędnicze, widzące w nim sprawnego i skutecznego reprezentanta rządu. Już w trzy dni po nominacji zorganizował konferencję prasową, na której przedstawił podstawowe cele, jakie zamierzał realizować jako wojewoda białostocki.

W 1922 r. został wybrany posłem na sejm z listy Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie” i przez kolejne osiem lat dał się poznać jako aktywny parlamentarzysta – szczególnie był widoczny w sprawach dotyczących wojska (był m.in. przewodniczącym sejmowej Komisji Wojskowej).

Objął urządowanie w bardzo trudnym dla II Rzeczypospolitej okresie – zaczynał się wielki kryzys, który zachwiał podstawami gospodarki z takim trudem odbudowywanej po powojennych zniszczeniach. Kolejne sanacyjne rządy nie zdecydowały się na podjęcie większych działań antykryzysowych i skupiły się na utrzymaniu w ryzach inflacji, gdyż pamiętając pierwsze lata niepodległości obawiały się upadku wartości polskiej waluty. Wojewoda miał niewielkie możliwości reagowania na te niekorzystne zdarzenia, niemniej należy zwrócić uwagę, że Kościałkowski nie pozostawał obojętny na trudny los pomocy bezrobotnym, których z początkiem lat trzydziestych XX w. gwałtownie przybyło. Było szczególnie widocznie Białymstoku, zwanym z powodu licznych fabryk „Manchesterem północy”. Wojewoda białostocki stosunkowo dużo środków przekazywał na wypłatę zasiłków i pomoc doraźną (zapewnienie ciepłych posiłków, opału itp.), zlecał również realizację prac publicznych. Niestety, działania te mogły tylko w niewielkim stopniu załagodzić ogólny stan gospodarki, niemniej pozwoliły na zebranie doświadczenia, które przydało się dalszej karierze Kościałkowskiego. Pozostając na stanowisku wojewody niemal cztery lata, co w ówczesnych realiach było rzadkie, miał on okazję ujawnić inne zalety: troskę o jakość pracy podległych mu urzędników, otwartość na bezpośredni kontakt z ludźmi, zaangażowanie w rozwiązywanie mało politycznych, ale niemniej ważnych problemów jak opieka medyczna czy ochrona przed zagrożeniem pożarowym. Wielu z tych spraw pilnował osobiście, co społeczeństwo doceniało. Zwłaszcza Białystok zyskał na obecności tego rzutkiego urzędnika, gdyż we współpracy z magistratem podjął on szereg działań sprzyjających rozwojowi miasta. Za przykład niech posłuży decyzja o zburzeniu muru otaczającego rozległy park, w którego centrum znajdował się Pałac Branickich (siedzibę urzędu wojewódzkiego) i przekazanie tego terenu miastu. Białostoczanie zyskali rozległy obszar do spacerów i odpoczynku, do tej pory dostępny nielicznym.

Kolonie letnie zorganizowane przez Radę Szkolną m.st. Warszawy w Małkini, sierpień 1930. Dzieci w towarzystwie osób, które odwiedziły kolonie. Widoczni m.in. wojewoda białostocki Marian Zyndram Kościałkowski (trzyma dziecko) i wiceprezydent m.st. Warszawy Ryszard Błędowski (7. z lewej). Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Cieniem na rządach Zyndrama-Kościałkowskiego w województwie białostockim kładzie się zastrzelenie przez policjantów 10 lipca 1933 r. dwóch robotników podczas strajku robotników przemysłu włókienniczego w Supraślu. Wojewoda sprawował nadzór na Policją Państwową i mimo, że akcją na miejscu dowodził wicestarosta białostocki, to w późniejszym, prowadzonym już na emigracji dochodzeniu, pojawiły się oskarżenia, że w sporze robotników z właścicielem fabryki Kościałkowski nie pozostał bezstronny ze względu na koligacje rodzinne.

Sprawne rządy Mariana Zyndrama-Kościałkowskiego w Białymstoku zostały zauważone i 3 marca 1934 r. powołano go na komisarza Warszawy. Jego głównym zadaniem miało być zwalczanie wpływów środowisk opozycyjnych w warszawskim magistracie, ale w ciągu kilkumiesięcznych rządów udało mu się również m.in. zrównoważyć budżet stolicy i obniżyć ceny biletów tramwajowych i stawki opłat za gaz.

Prezydent komisaryczny na m.st. Warszawę Marian Zyndram-Kościałkowski wychodzi ze swego mieszkania w gmachu Teatru Wielkiego w Warszawie, 1934. Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

---

Wyjazd premiera RP Mariana-Zyndrama Kościałkowskiego z wizytą na Węgry, 22 kwietnia 1936. Premier Kościałkowski w oknie wagonu. Widoczny m.in.

minister spraw wewnętrznych
Władysław Raczkiewicz (stoi w
środku przed wagonem, w
cylindrze). Ze zbiorów
Narodowego Archiwum
Cyfrowego

9 lipca 1930 r. powołano go na wojewodę białostockiego. Mimo braku doświadczenia i młodego jak na to stanowisko wieku szybko przekonał do siebie białostockie środowisko inteligenckie i urzędnicze, widzące w nim sprawnego i skutecznego reprezentanta rządu.

Minister spraw wewnętrznych

15 czerwca 1934 r. ukraińscy nacjonałiści zamordowali ministra spraw wewnętrznych Bronisława Pierackiego, co niespodziewanie byłemu wojewodzie białostockiemu otworzyło drogę do rządowej kariery. Tekę ministra odebrał 28 czerwca 1934 r. i niemal natychmiast stanął przed pilnym zadaniem likwidacji skutków katastrofalnej powodzi, która nawiedziła południe kraju. Ale zajmował się nie tylko sytuacjami nadzwyczajnymi, w jego działaniach widoczne było dążenie do zreformowania nie tylko podległego mu bezpośrednio resortu, ale także struktury administracyjnej kraju.

W trakcie 15 miesięcy pracy w rządzie Mariana Zyndrama-Kościałkowskiego nastąpiło kilka ważnych wydarzeń, wśród których najważniejszym dla niego mogła być śmierć Józefa Piłsudskiego, z którym związał całą swoją karierę zawodową. W trakcie tzw. dekompozycji obozu sanacyjnego opowiedział się za stronnictwem prezydenta Ignacego Mościckiego, co zaowocowało zaproponowaniem mu, po dymisji Walerego Sławka, teki premiera.

Premier RP

Był to szczyt kariery politycznej Zyndrama-Kościałkowskiego, niestety okres ten nie został przez późniejszych badaczy uznany za szczególnie udany. Po początkowym dobrym przyjęciu programu reform, które miały na celu poprawę sytuacji gospodarczej kraju, fala strajków i protestów, która przetoczyła się przez Polskę zimą i wiosną 1936 r., zachęciła do ofensywy konkurencyjny obóz Edwarda Rydza-Śmigłego. Jednak obronne działania premiera, uderzające w sprawiających mu kłopoty urzędników, nie zyskały poparcia prezydenta obawiającego się eskalacji konfliktu w tonie piłsudczykowskiej elity.

Premier Marian-Zyndram Kościałkowski (4. z lewej) wraz z gen. Edwardem Rydzem-Śmigłym (3. z lewej) opuszczają Belweder po nabożeństwie żałobnym w dzień imienin ś.p. Józefa Piłsudskiego , 19 marca 1936. Widoczny także m.in. adiutant marszałka Rydza-Śmigłego rtm. Edward Mańkowski (1. z lewej). Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Wizyta premiera RP Mariana Zyndrama-Kościałkowskiego na Węgrzech, 24 kwietnia 1936. Premier Kościałkowski (z lewej) w towarzystwie premiera Węgier Gyula Gömbös'a podczas powitania na dworcu w Budapeszcie. Z tyłu (między premierami) widoczny wiceminister rolnictwa i reform rolnych Roger Raczyński. Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Minister opieki społecznej

15 maja 1936 r. Marian Zyndram-Kościałkowski złożył dymisję swego rządu, ale w nowym gabinecie Feliksa Sławoj Składkowskiego przyjął stanowisko ministra opieki i polityki społecznej, które pełnił do września 1939 r. Jako minister musiał zmierzyć się z całym szeregiem problemów natury społecznej i socjalnej, wśród których nadal bardzo ważnym pozostawało wysokie bezrobocie i utrudniony dostęp do służby zdrowia. Zbliżała się też wojna, do której kraj musiał się stopniowo przygotowywać.

Po wybuchu II wojny światowej Marian Zyndram-Kościałkowski wraz z pozostałym członkami rządu został internowany w Rumunii, skąd zbiegł i udał się do Francji. Nowy naczelny wódz i premier gen. Władysław Sikorski, znając Kościałkowskiego jako piłsudczyka, nie wyraził zgody na przyjęcie byłego premiera do odradzającego się polskiego wojska. Nie otrzymał również szansy odegrania jakiegolwiek roli w życiu politycznym polskiej emigracji. Po klęsce Francji w 1940 r. ewakuował się do Wielkiej Brytanii, zmarł w 1946 r. w Londynie.

COFNIJ SIĘ